

Grażyna Cęcelek

Rola nauczyciela-wychowawcy we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (30-31), 49-57

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rola nauczyciela-wychowawcy we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej

Dynamika przeobrażeń społecznych, kulturowych i politycznych zachodzących w naszym kraju znajduje swoje odzwierciedlenie także w rzeczywistości edukacyjnej, powodując przeorientowanie się instytucji zajmujących się kształceniem i wychowaniem młodej generacji i determinując w związku z tym modele pracy współczesnego nauczyciela-wychowawcy.

Żyjemy w czasach ogromnego napięcia i polaryzacji postaw, właściwych okresom wielkich przełomów kulturowych i społecznych. Jest to napięcie pomiędzy prawdą a fałszem, wolnością a zniewoleniem, miłością a egoizmem. Współczesny świat „cechuje się wielością zmian i bogactwem produktów, wartości, a także wielością zagrożeń i zróżnicowań społecznych, ubóstwa, bezrobocia i analfabetyzmu”, ciągle poszukując uniwersalnej drogi rozwoju, której towarzyszą różne interpretacje.

Obserwuje się wyraźne przesunięcia, wręcz przebiegunowanie w hierarchii wartości. Indywidualne pragnienia i aspiracje, egoistyczne dążenia, pogoń za karierą i dobrobytem spychają na plan dalszy prawdziwe ludzkie potrzeby i wartości, w wyniku czego przyspieszone są procesy dewiacji w kierunku postaw agresywnych „przeciwko ludziom” lub obojętnych na los innych. „Wyraźnie powiększa się tzw. luka egzystencjonalna w odniesieniu do młodego pokolenia, m. in. w wyniku zanegowania tradycyjnych wartości i braku wartości nowych, zapewniających poczucie bezpieczeństwa i sensu istnienia.”²

Istotną funkcję w tych układach pełni nowe rozumienie edukacji nastawionej na realizację szerokiego kontekstu wyzwań współczesnego świata. Edukacja to „ogół procesów i oddziaływań, których celem jest zmienianie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych”³.

¹ R. Woźniak, K. Niedbalska, *Aspekty edukacji w warunkach globalizacji społecznej*, W: *Edukacja wobec integracji europejskiej*, Red. J. Kojkoł, P. J. Przybyś, Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, Gdynia 2004, s. 83.

² A. Minkiewicz, *Kryzys więzi rodzinnych i niektóre jego konsekwencje społeczne i kulturowe*, W: *Rodzina-jej funkcje przystosowawcze i ochronne*, Red. E. Haloń, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1995, s. 70.

³ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 87.

Nowe wyzwania powodują, że od edukacji wymaga się już nie tylko optymalnego przygotowania wychowanka do korzystania z dorobku cywilizacji, ale także przygotowania go do twórczego uczestniczenia w procesach dalszego jej rozwoju. „Znaczący to również, że koncepcja edukacji jako prostej adaptacji do cywilizacyjnych warunków życia może nie wystarczyć i że potrzebna jest edukacja, dzięki której ludzie będą umieli kierować procesami rozwoju cywilizacji”.⁴

Ogromny postęp w wielu dziedzinach życia, wymogi cywilizacyjne i nowe technologie nakładają na szkoły obowiązek radykalnej zmiany sposobów uczenia. Wiedza identyfikowana tylko z informacją przestaje być punktem kulminacyjnym procesu kształcenia, stając się jedynie jego elementem. Zadaniem dzisiejszych szkół jest kształtowanie zdolności praktycznego wykorzystywania wiedzy. Uwypukla się znaczenie posiadania takich umiejętności, jak: praca zespołowa, prawidłowa komunikacja interpersonalna, sprawność w rozwiązywaniu problemów i konfliktów, permanentna praca nad samym sobą.

„Edukacja powinna również przygotowywać do mobilności zawodowej, a więc powinna, zapewniając solidne podstawy wiedzy, tworzyć bazę dla zdobywania różnorodnych kwalifikacji, kształcić zdolności poznawcze, pobudzać kreatywność, rozwijać rozumienie zasad naukowych i umiejętność ich stosowania w praktyce oraz rozwijać niezbędne zasady moralne.”⁵

„Aby przetrwać, musimy coraz więcej wiedzieć i umieć, a to, co już wiemy i umiemy, musimy stale aktualizować, dostosowując do nowych realiów, w jakich przyszło i przyjdzie nam żyć.”⁶ Raz zdobyta wiedza nie umożliwia sprostaną ciągle zmieniającym się wymaganiom naszych czasów, wykształcenie zdobyte w systemie szkolnym stopniowo staje się przestarzałe. „Już nie wystarczy, aby jednostka zgromadziła w swoim początkowym okresie życia zapas wiedzy, z której mogłaby następnie czerpać w nieskończoność. Powinna ona umieć wykorzystywać w ciągu całej swojej egzystencji wszystkie okazje do aktualizowania, pogłębiania i wzbogacania tej podstawowej wiedzy i dostosowywać się do zmieniającego się świata.”⁷ Stąd tak ogromny nacisk kładzie się w dzisiejszych czasach na edukację jutra, rozumianą jako kształtowanie gotowości do zetknięcia się z przyszłością, a także świadome kształtowanie i twórcze, aktywne planowanie tej przyszłości.

⁴ M. Kamińska, Szanse edukacji w XXI wieku (w świetle raportu UNESCO *Uczenie się – nasz ukryty skarb*), „Nowa Szkoła” 1999, nr 7, s.51.

⁵ A. Trzpił, Społeczeństwo wiedzy i umiejętności – wyzwania dla edukacji, W: *Pedagog – jednej czy wielu dróg? Część 2. Pedagog w praktyce i na rozdrożu*, Red. A. Klim-Klimaszewska, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005, s. 352.

⁶ W. Kubiński, A. A. Suchocka, A. Suchocka-Mieszkuniec, *Edukacja jutra i edukacja europejska podstawą przebudowy systemu edukacyjnego polskiej szkoły*, W: *Edukacja wobec...* op. cit., s. 185.

⁷ *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, pod przewodnictwem J. Delorsa (przetł. z fr. W. Rabczuk), Stowarzyszenie Oświatowców Polskich Wydawnictwa UNESCO, Warszawa 1998, s. 85.

„Nieograniczona edukacja staje się wymiarem życia współczesnego człowieka, pozwalając mu odnaleźć się w złożonym świecie, myśleć i działać samodzielnie.”⁸

Edukacja przez całe życie powinna stać się stałym procesem kształtowania społeczeństwa, które w całości jest za nią odpowiedzialne i jednocześnie dzięki niej gruntownie się zmienia. „Rozszerzone pierwotne pojęcie edukacji ustawicznej, wykraczającej poza bieżące potrzeby doskonalenia zawodowego, odpowiada więc współcześnie nie tylko zwiększonym potrzebom kulturalnym, lecz także i przede wszystkim nowym, zasadniczym wymogom dynamicznej autonomii jednostek żyjących w szybko przeobrażającym się społeczeństwie.”⁹

Koncepcja kształcenia się przez całe życie jawi się jako konieczność i klucz do człowieczeństwa, jego zdrowia i dobrobytu, moralności, miłości i etyki oraz sukcesu społeczno-gospodarczego. Ukształtowanie umiejętności samokształcenia i przyzwyczajenie do idci kształcenia ustawicznego to najistotniejsze cechy nowego charakteru kształcenia.

Zgodnie z raportem sporządzonym dla UNESCO przez Międzynarodową Komisję do spraw Edukacji dla XXI wieku, podstawę edukacji przez całe życie, powinny stanowić 4 filary:

- uczyć się, aby wiedzieć,
- uczyć się, aby działać,
- uczyć się, aby żyć wspólnie,
- uczyć się, aby być.¹⁰

Te cztery drogi wiedzy tworzą oczywiście pewną całość, ponieważ mają wiele elementów wspólnych i zbieżnych, a ponadto są dostosowane do zmian, jakie niesie postęp i stale zmieniające się warunki życia. „Uczyć się to zdobyć szersze umiejętności i posiadać zdolność do autonomii i wydawania sądów moralnych, nauczyć się odpowiedzialności i lepszego rozumienia innych.”¹¹

Idea edukacji permanentnej wiąże się z ideą społeczeństwa wychowującego, w którym wszystko stwarza okazję do uczenia się oraz rozwijania swoich zdolności i talentów. Człowiek podlegający procesom edukacyjnym zgodnie z tą koncepcją może doświadczać zmienności sytuacji dydaktycznej, może na przemian stawać się uczniem i nauczycielem. W ten sposób edukacja będzie w stanie świadomie kształtować społeczeństwa oraz wywierać istotny wpływ na zachodzące w nich zmiany.

⁸ W. Kubiński, A. A. Suchocka, A. Suchocka-Mieszkunice, *Edukacja jutra...*op. cit., s. 185.

⁹ *Edukacja: Jest w niej ukryty skarb...*op. cit., s. 112.

¹⁰ Tamże, s. 85.

¹¹ R. Woźniak, K. Niedbalska, *Aspekty edukacji...*op. cit., s.92.

Edukacja jutra powinna umożliwić każdemu człowiekowi zrozumienie siebie samego, a także zrozumienie drugiego człowieka. Niezwykle istotnym zagadnieniem staje się kształtowanie emocjonalnego zainteresowania przyszłością. Aby myśleć twórczo i dojrzałe o przyszłości, człowiek powinien umieć wybiegać myślą poza własne „ja”. Powinien umieć stawiać podstawowe pytania dotyczące istnienia świata oraz identyfikować je z własnymi problemami. W dobie nie-słychanie burzliwego rozwoju nauki i ogromnego wzrostu wiedzy, niezwykle istotne stają się umiejętności uczenia się. Opanowanie nowych technologii uczenia się to podstawa do zdobycia umiejętności analitycznego rozumowania integrującego wiele dziedzin życia oraz ułatwiającego odnalezienie się w bardzo często skomplikowanych warunkach współczesnego świata.¹²

Niezwykle ważnym zadaniem współczesnych systemów edukacyjnych jest udział w budowaniu społeczeństwa informacyjnego, otwierającego nową erę rozwoju ludzkości. Zadaniem edukacji staje się w związku z tym stwarzanie optymalnych warunków, pobudzających myślenie uczniów w kierunku poszukiwania, porządkowania i wykorzystania informacji z różnych źródeł. Bardzo pomocne stają się tutaj technologie informacyjne, traktowane jako kolejny środek dydaktyczny wspomagający proces kształcenia.

„Idea społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy, stanowi jedno z zasadniczych wyzwań dla kształtowania nowych koncepcji programowo-metodycznych szkolnictwa i osiagania europejskich standardów edukacyjnych.”¹³ Pamiętać należy jednak, że technologie, nawet najbardziej użyteczne, stają się bezwartościowe a nawet destrukcyjne, gdy prowadzą do zanegowania podstawowych ludzkich wartości. Bardzo ważnym zadaniem jest wobec tego poszukiwanie innowacyjnych rozwiązań modernizujących system edukacyjny, ułatwiających wprowadzenie uczniów w świat kultury informacyjnej, ale z zachowaniem podmiotowości nauczyciela i ucznia. „Ponadto nie należy zapominać o wiodącej roli nauczyciela w procesie edukacyjnym, nawet jeśli włączymy weń najnowsze technologie.”¹⁴ Aby te technologie móc wykorzystać i spożytkować, nauczyciel musi być otwarty na nowości, „oprócz klasycznie przypisanych mu funkcji musi nieustannie aktualizować swoje kompetencje także w zakresie zdolności pozyskiwania nowych informacji, dotyczących bieżących przemian, a także umiejętności szybkiego reagowania na pojawianie się nowych potrzeb i oczekiwań ze strony podmiotów edukacyjnych, jak też reagować na zmieniającą się rzeczywistość”¹⁵

¹² Por. W. Kubielski, A. A. Suchocka, A. Suchocka-Mieszkuniec, *Edukacja jutra...* op. cit., s. 185-186.

¹³ A. Trzpił, *Spółczesność wiedzy...* op. cit., s.357.

¹⁴ E. Wysocka, *Edukacja przyszłości-niektóre wyzwania etyczne, społeczne i kulturowe*, „Pedagogika Społeczna” 2003, nr 1, s.19.

¹⁵ Tamże, s 19.

Przeobrażenia, jakie dokonują się we współczesnej edukacji, przekształcają również profesję nauczyciela-wychowawcy, modyfikując jego warsztat pracy oraz stawiając przed nim coraz to nowe funkcje i zadania. Aby nadążyć za życiem i odpowiedzieć na potrzeby wychowanków w takiej rzeczywistości, wychowawca nie może być obojętnym na zmiany zachodzące w metodach i technikach procesu dydaktyczno-wychowawczego. „Rutyna, brak orientacji w postępie nauki i praktyki pedagogicznej – to zapowiedź nieuniknionej klęski w pracy nauczyciela i to nie tylko wyrażonej formalną oceną jego pracy, lecz przede wszystkim brakiem satysfakcji i radości zawodowej”.¹⁶

Z pracą nauczyciela społeczeństwo nasze wiązało zawsze i wiąże obecnie nadzieje na wypełnianie zadań edukacyjnych na jak najwyższym poziomie. Uważa się, iż nauczyciele w dużym nadal stopniu decydują o jakości kształcenia i wychowania, pomimo silnych determinant zewnętrznych. Z tych też względów wobec tej grupy stawia się coraz bardziej rozległe zadania i oczekuje się pełniejszej ich realizacji. „Rola nauczyciela jako promotora zmian, orędownika wzajemnego zrozumienia i tolerancji nigdy nie była tak oczywista.”¹⁷

Największym wyzwaniem stawianym przed współczesnym systemem edukacyjnym jest dążenie do tego, aby szkoła mogła sprostać wymogom teraźniejszości i przyszłości. Aby tak się stało, musi ona oprzeć swe działanie i istnienie na wychowawcy, który będzie stymulatorem myślenia i działania ucznia oraz będzie świadomy roli, jaką przypadło mu odgrywać w swym życiu.

Przed osobami, które są odpowiedzialne za kształcenie i wychowywanie innych stawia się coraz to nowe i wyższe wymogi. Wymaga się przede wszystkim posiadania gruntownej wiedzy z różnych dyscyplin, oryginalności, twórczego rozwiązywania problemów, taktu pedagogicznego, umiejętności samokrytyki oraz ciągłego samodoskonalenia. Współczesny pedagog powinien umieć rozpoznać indywidualne potrzeby swych wychowanków, wspierać ich w trudnych sytuacjach, pomagać w dokonywaniu różnych, trudnych wyborów. Zadania przed nim stawiane dotyczą nie tylko przekazywania wiedzy i kształtowania osobowości, ale także oddziaływania na wszystkie płaszczyzny życia wychowanka z uwzględnieniem sfery poznawczej, emocjonalnej, a także społecznej.¹⁸

Zamiast nauczyciela skoncentrowanego na tym, jak najlepiej przekazać swoją wiedzę, mamy więc nauczyciela przewodnika, facylitatora i obserwatora, wprowadzającego uczniów w świat wiedzy i języka, monitorującego ich rozwój,

¹⁶ A. Araucz, Twórcza postawa nauczyciela – jako wyraz kompetencji zawodowych, w: *Pedagog – jednej czy wielu dróg? Część I. Pedagog w teorii*, red. T. Zacharuk, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005, s. 50.

¹⁷ Edukacja: Jest w niej ukryty skarb... op. cit., s. 147.

¹⁸ Por. A. Bloch-Nabiałek, Nowe spojrzenie na rolę, zadania oraz osobowość opiekuna i wychowawcy, w: *Pedagog – jednej czy wielu dróg? Część I. Pedagog w teorii*,... op. cit., s. 76.

rozumiejącego trudności, ewaluującego i „poprawiającego” programy. Istotną cechą takiego nauczyciela jest także i to, że potrafi on rozpoznać, nazwać i zaakceptować swe własne ograniczenia.¹⁹ Bardzo ważną umiejętnością w pracy pedagoga jest zdolność do zjednania sobie wychowanków z zachowaniem właściwej relacji mistrza i podopiecznego. Powinien on umieć nawiązywać podmiotowe relacje z podopiecznymi, a jednocześnie być stanowczym i wymagającym, a więc takim, z którym można pracować i śmiać się. Nie będzie wtedy musiał zabiegać o szacunek, stosując nieetyczne techniki manipulacyjne.

Ogromną rolę pełnią tutaj kompetencje komunikacyjne nauczyciela, a więc „zdolność do dialogowego sposobu bycia czy – mówiąc inaczej – zdolność do bycia w dialogu z innymi i z sobą samym”²⁰. Dialog to nie tylko przekazywanie wiadomości, ale także wymiana myśli, kontakt osobowy, intelektualny i emocjonalny oraz wymiana wartości. Wyraża się nie tylko w komunikowaniu werbalnym, lecz także w formie komunikacji niewerbalnej. W toku dialogu następuje wczuwanie się w świat drugiego człowieka, ma on więc charakter empatyczny. Związany jest ze stylem komunikacji asertywnej, charakteryzując go symetryczność stosunku, równość dawania i odbioru, wzajemność, podmiotowość uczestników. Dialog, będący przejawem kompetencji komunikacyjnych nauczyciela to również „zdolność do krytyki pojętej nie jako deprecjonowanie czegoś, lecz jako poszukiwanie ukrytych przesłanek cudzych i własnych poglądów, przekonań i zachowań”²¹.

Dialogowa struktura kontaktów umożliwia wymianę myśli, informacji, propozycji, odczuć, ocen. Jednostka, która w kontaktach dokonuje refleksji dialogu, ma szansę na przeżywanie poczucia podmiotowości, nabywanie zdolności do porozumiewania się z innymi partnerami. Takie umiejętności stają się dziś, w świecie uwikłanym wielorakimi współzależnościami i konfliktami ludzkich zbiorowości, konieczne, wręcz nieodzowne.²²

„Dialog jako idea edukacyjna i jako metoda może wzbogacać praktykę wychowania, kształcenia.”²³

Możliwości płynące z dialogu między uczestnikami procesu dydaktyczno – wychowawczego są bardzo znaczące. Wykorzystanie ich zależy w bardzo dużym stopniu od osobowości oraz przygotowania zawodowego nauczyciela. „Rozwój

¹⁹ B. D. Gołębniak, Językowy model nauczania szansą zmniejszenia napięć między nauczycielem i uczniem?, w: Nauczyciel – uczeń. Między przemocą a dialogiem: obszary napięć i typy interakcji, Red. M. Dudzikowa, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 1996, s. 109.

²⁰ Pedagogika: podręcznik akademicki, Red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, PWN, Warszawa 2003, s. 300.

²¹ Tamże, s. 301.

²² E. I. Laska, O potrzebie dialogu w edukacji, W: Pedagog jednej czy wielu dróg. Część 1. Pedagog w teorii...op. cit., s. 253.

²³ Tamże, s. 254.

osobowy i zawodowy nauczyciela stanowi poszerzanie obszaru kompetencyjności, poprzez aktywną zmianę postaw, budowanie coraz bardziej złożonego systemu wiedzy i doświadczeń oraz strategii działania pedagogicznego.”²⁴

Należy również zaakcentować bardzo istotną sprawę, iż w dzisiejszych czasach nauczyciel-wychowawca powinien umieć zadowalająco pełnić nie tylko szeroko rozumianą rolę „diagnosty”, a jednocześnie dobrze się wywiązywać z roli „terapeuty”. Chodzi o to, że do zadań jego należy bardzo wnikliwa obserwacja procesu rozwoju wychowanka, a jeśli wystąpią jakieś zakłócenia, zadaniem jego jest poszukiwanie przyczyn powstawania tych zaburzeń.

„Najistotniejszą wartością pedagogiczną dla każdego wychowawcy i opiekuna winno być dobro najwyższe jednostki, jej wszechstronny rozwój oraz dążenie do tego, by stawał się pełnowartościowym człowiekiem.”²⁵ Aby być jej wiernym, wychowawca sam często staje wobec wielu trudnych dylematów, musi podejmować wiele trudnych decyzji. Wyzwania stawiane mu przez edukacyjną rzeczywistość są ogromne i skomplikowane, dlatego też wcale niełatwo z nich się wywiązać.

Wśród wielu nauczycieli odnotowuje się zawodowy spadek motywacji do doskonalenia warsztatu pedagogicznego oraz tzw. syndrom wypalenia zawodowego, charakteryzujący się wyczerpaniem emocjonalnym oraz znacznym obniżeniem aktywności. Za przyczyny jego powstawania uważa się co prawda takie czynniki, jak: słabe wyposażenie szkół, duże liczebnie klasy, utrudniające w znacznym stopniu stosowanie indywidualizacji w procesie wychowania; jednak za najważniejsze przyczyny takiego stanu rzeczy uznaje się brak kompetencji zawodowych, niskie uposażenie oraz niski status społeczny zawodu. „Aby pole-pszyć jakość edukacji należy najpierw polepszyć rekrutację, przygotowanie, status społeczny i warunki pracy nauczycieli, ponieważ tak długo nie będą mogli spełniać oczekiwań, jak długo nie będą mieć pożądanych wiadomości i umiejętności, zalet osobistych, możliwości zawodowych i motywacji”.²⁶ Należy pamiętać również o tym, że nawet bardzo dobry nauczyciel, doskonale przygotowany pedagogicznie i psychologicznie, może odnosić w swej pracy pewne porażki i popełniać błędy, bo przecież jest normalnym człowiekiem, podlegającym czasami wahaniom nastroju i różnorodnym wpływom otoczenia. Ważna jest w takich sytuacjach umiejętność samokrytyki, refleksji oraz praca nad samym sobą.

Reasumując należy stwierdzić, iż rola nauczyciela-wychowawcy we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej jest bardzo trudna i skomplikowana. Społecz-

²⁴ B. Dobrowolska, Nowe obszary kompetencyjności nauczyciela w zakresie kształtowania postaw twórczych uczniów. W: *Pedagog jednej czy wielu dróg. Część I. Pedagog w teorii...* op. cit., s. 139.

²⁵ A. Bloch-Nabialek, Nowe spojrzenie na rolę, zadania oraz osobowość opiekuna i wychowawcy. W: *Pedagog jednej czy wielu dróg. Część I. Pedagog w teorii...* op. cit., s. 77.

²⁶ Edukacja. Jest w niej ukryty skarb... op. cit., s. 148.

-czeństwo stawia go wobec wielkich wyzwań: reformy edukacji oraz integracji Polski z krajami Unii Europejskiej.

„Przemiany, jakie dokonują się w naszym kraju, mają swój istotny kontekst edukacyjny, gdyż zarówno gospodarka, jak i kultura potrzebują nowej wiedzy, która daje możliwość konkurowania w obrębie gospodarki narodowej i w skali międzynarodowej.”²⁷ Coraz powszechniej wiedzę i informację uznaje się za podstawowy czynnik rozwoju, a wykształcenie staje się jednym z podstawowych czynników stratyfikacji społecznej. Ujawnia się konieczność ciągłego dokształcania się i aktualizacji zdobytej wcześniej wiedzy.

W związku z tym współczesny nauczyciel powinien być przygotowany do kształcenia człowieka wielowymiarowego, czyli autonomicznego, twórczego, wolnego, samodzielnego, otwartego i refleksyjnego, powinien potrafić zaspokoić potrzebę kształcenia się i samokształcenia przez całe życie, powinien profesjonalnie przygotować wychowanków do funkcjonowania w społeczeństwie jutra.

Edukacja naszych czasów wymaga przeorientowania się polegającego na przejściu od szkoły tradycyjnej nastawionej na teraźniejszość i przeszłość do szkoły skierowanej ku przyszłości, dążącej do przygotowania młodych generacji do życia w nowych, zmieniających się warunkach.

Bibliografia

1. Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku, pod przewodnictwem J. Delorsa (przetł. z fr. W. Rabczuk), Stowarzyszenie Oświatowców Polskich Wydawnictwa UNESCO, Warszawa 1998.
2. Edukacja wobec integracji europejskiej, red. J. Kojkoł, P. J. Przybysz, Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, Gdynia 2004.
3. Kamińska M., Szanse Edukacji w XXI wieku (w świetle raportu UNESCO *Uczenie się nasz ukryty skarb*), „Nowa Szkoła” 1999, nr 7.
4. Nauczyciel – uczeń. Między przemocą a dialogiem: obszary napięć i typy interakcji, Red. M. Dudzikowa, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1996.
5. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.

²⁷ L. Włodarska-Zoła, *Przesłanki restrukturyzacji edukacji menedżerskiej w perspektywie wyzwań XXI wieku*, w: *Edukacja wobec...*op. cit., s. 278.

6. Pedagogika: podręcznik akademicki, Red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, PWN, Warszawa 2003.
7. Pedagog jednej czy wielu dróg? Część 1. Pedagog w teorii, Red. T. Zacharuk, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005.
8. Pedagog jednej czy wielu dróg? Część 2. Pedagog w praktyce i na rozdrożu, Red. A. Klim-Klimaszewska, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2005.
9. Rodzina – jej funkcje przystosowawcze i ochronne, Red. E. Hałoń, Polska Akademia Nauk, Warszawa 1995.
10. Wysocka E., Edukacja przyszłości - niektóre wyzwania etyczne, społeczne i kulturowe, „Pedagogika Społeczna” 2003, nr 1.

Summary

This paper aims at presenting the role of a master-teacher in the contemporary educational reality. Substantial progress in many fields of life, civilization challenges and new technologies call on school for sweeping changes as to methods of teaching, determining the work models of a modern educator at the same time.

In the article of the worldwide threats and conflicts, education seems to be an opportunity which should be absolutely used in the human endeavour after the ideals of peace, liberty and justice.

Modern school needs a dynamic teacher, active and engaged into the educational mission, permanently improving, possessing professional, organizational and communicative capabilities. In the model of the modern educator there are emphasized an innovatory and creative attitude towards work, pedagogical reflection, self-criticism, identifying with school and profession.

The education of these days requires a different orientation, consisting in transforming the traditional school, mostly set to the past and to the present into the school oriented to the future and getting young generations ready to live in new, quickly changing environment.